बहुभाषिक

सयपत्री

वर्ष ६, अङ्क १

बैशाख–असोज २०५७

प्रधान सम्पादक
माधवलाल कर्माचार्य

सम्पादक-मण्डल
नीर शाह
विजय थापा

अतिथि सम्पादक
डा. जनकलाल वैद्य

सम्पादक
गणेशबहादुर प्रसाई

सहयोगी सम्पादक
अनुक्रमराज शर्मा

आवरण
संगी श्रेष्ठ

प्रकाशक
नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान
कमलादी, काठमाडौं ।

यस अङ्कको मूल्य
रु. ७५।-

मुद्रक
प्रज्ञा-छापाखाना
कमलादी, काठमाडौं ।

पूर्णाङ्क ११

नेपालभाषा कथा अङ्क

रवि शाक्य
इखाछेँ, यल

अतिथि सम्पादकया पाखें

नेपालभाषा न्हू बाखंया विकासया पलाः



डा. जनकलाल वैद्य

जन्मः- ने. सं. १०५४

पिदंगु बाखँ पुचः **स्वयाच्वंगु मिखा** (ने. सं. ११०३)

अभिलेख ग्रन्थकाल

नेपालया थी थी जाति मध्ये छगू जाति नेवाःत बाखं न्यने कने, सिर्जना रचना याये सःपिं सुसंस्कृत सभ्य जाति खः । आखः च्वये सःपिं मसःपिं, स्यू सःपिं मसःपिं, शहरय च्वनीपिं जुइमा गामय च्वनीपिं नेवाःतसें सामान्यकथं धार्मिक, लौकिक, पौराणिक, सामाजिक, मौलिक बाखं आपालं ययेकू । **स्वस्थानी, भागवत, देवी भागवत, रामायण, महाभारत** थिंजाःगु धार्मिक बाखं, **अष्टमी व्रत** व **जातकावदान** थिं जाःगु बौद्ध धार्मिक बाखं न्यनाः नेवाःतसे पुण्य मुंकाः थुगु जुनि व लिपायागु जुनि भिंके तातुनाः जूगु खः । उजागु धार्मिक बाखंयाकें नेवाःतसें अध्यात्म ज्ञान चेतना नं दयेकीगु, आः नं अथेजोगु तातुनाः च्वंनि । उजागु धार्मिक बाखनय् वर्णन याना तःगु थाय् खुसियात निंगु तीर्थ भाःपाः उजागु तीर्थय धलं दं वंनि । न्हापानिसेया चलन कथं उजाःगु तताहाकःगु धार्मिक पौराणिक बाखं न्यनाः नेवातसें काव्यरसास्वादन यायेया नापनापं उकियात परमानन्द प्राप्तिया मुहान, साधनाया लँपु व जतन उपाय भाःपिया जूगु ख, आःनं अथे भाः प्यूनि । उजागु धार्मिक बाखंया आदर्श गुणवान् चरित्रवान पात्रतयत नेवाःतसें थःथःपिनि कुल धर्म कथंया स्वेष्ट देवदेवी भाःपाः पूजा यानावं च्वंनि । उजागु धार्मिक वाखंन लं क्यना तः कथंया धार्मिक कर्मकाण्ड कृत्य हनेगुयात नं नेवाःतसें नखः जात्रा थें हनावं च्वंनि ।

पञ्चतन्त्र हितोपदेशया नैतिक बाखं न्यनाः नेवाःतसें थःथःपिंके नैतिक चरित्रबल देजायेका वयाच्वंगु ख । नेवाःत **शुकबहत्तरी, वीरसिक्का, बत्तीस पुतलि व नीन्याम्ह बेताल**या बांखः न्यना आश्चर्य चाइपिं, उत्साहित व रोमाञ्चित जुइपिं खः ।

अथेभनं व हे छपु ताहाकःगु बाखं बरोबर न्यने मालाः गुबलें म्हाइपु, न्यालु द्वालु थें तायाः ज्ञात अज्ञात नेवाः ग्रन्थकारतसें यक्व ईलिपा थी थी पौराणिक ग्रन्थं यइपुगु न्हयाइपुगु बाखंत ल्ययाः मुनाः स्वस्थानी व्रत व अष्टमी व्रत बाखं सफू भरायपं खने दयेक घानाः हना तःगु नं खने दु । उजाःगु बाखं सफुती थः थः ईया रीतिथिति, वसः तिसा, नसात्वंसा, भाव विचार नं दुथने मास्ति वइबले ज्यूथे छिंथे उजाःगु खं उजागु वाखं बाखनय ज्ञात अज्ञात नेवाः ग्रन्थकारतसें हना वंगु भिंगु ज्याखँ उपि सफुती स्वये खने दु । ने.सं. ६३९ स स्वतन्त्र नेपालभाषा गद्यं *तन्त्राख्यान* बाखं च्वयाः संस्कृतभायया पञ्चतन्त्र हितोपदेशया अनुवाद टीका च्वयातःगु कृत्रिम भाय न्यने ब्वनेया संस्कारं मुक्त याःगु खः । उगु तन्त्राख्यान बाखं उबले आपलं लोकं ह्वाः, ययेका न्यने ब्वने याः धयागुया दसि ने.सं. ६९२ या छपु **वीर प्रशस्ति** नेपालभाषा मेय उगु वाखंया छुं छुं खं उपमान कथं छ्यला तःगुलिं प्रमाणित जू । अथे तुं, ने.सं. ६९३ स स्वस्थानी धल दनीपिंत उपवास कर्मकाण्ड कृत्य याकेत च्वया तःगु संस्कृत श्लोकबद्ध *स्वस्थानी व्रतकथा* विधि सफू नं लिपा लिपा उगु इलं म्ह कथं व बाखं न्यनीपिनि यःकथंया बाखंत थी थी ग्रन्थं मुंका हना हँ हं ने.सं. ९५९, ने. सं. १०३९ या व वि.सं. २००३ मा गोरखाभाषा प्रकाशिनी समितिया स्वीकृति कया छापाआखलं तीर्थराज मिश्र व वेदकृष्ण श्रेष्ठ निम्ह जाना प्रकाशित याना तःगु **स्वस्थानी व्रत कथा** सफूया भरायधंगु रुप काःगु खने दु । उपि स्वस्थानी व्रतकथा सफूया नेपालभाषा गद्य न्यने यइपुसे च्वं, लयबद्ध

खने दु। उपिं स्वस्थानी सफुतिं 'स्वस्थानी'या अर्थ 'स्वदेश प्रेम' धका व्यावहारिक व दार्शनिक अर्थ ध्वाधुइका च्वंगु सी दु। उपि सफुतिं नेपालया गण्डकी, त्रिशुली, वागमती, कोशी तीर्थत, गौरी शङ्कर पर्वत, शक्ति पीठ, शिव लिङ्गया धार्मिक महिमा न्यंकाच्वंगु दु। अथे तुं बौद्ध धार्मिक सफू अष्टमी व्रत बाखनय स्वयम्भू ज्योति उत्पत्ति, मञ्जुश्रीं नागदहं जुयाच्वंगु उपत्यकाया लः कोदुवाल दहं पिछोया उपत्यकाय् बस्ती आवाद याःगु, नेपालया १२ वौद्ध तीर्थया महात्म्य, जातकावदान (विश्वन्तर, वीरकुश आदि) बाखं, कल्याण याःम्ह बुंगद्योया बाखं नं घाना हना तःगुलिं उगु सफू महायानी बौद्ध धर्म संस्कृतिया आदर्श मुहान जुयाच्वंगु दु। थुभनं, नेवाःबाखं सफु दयेका वंपिसं धार्मिक बाखं च्वज्याय नं थःपिनि सृजनशील सक्रियता न्ह्यब्वया थके धुंकूगु सी दु।

काव्यरसं जाःगु रामायण, महाभारत बाखं नं नेवाःतसे धार्मिक ग्रन्थकथं श्रद्धा भक्ति पूर्वक पाठ यायेगु, पारायण याकेगु, व बाखं कंका न्यनेगु याना वयाच्वंगु दु। नेपालभाषा गद्यं च्वया तःगु सलंसः पौ दुगु रामायण सफूत आपालं च्वया दयेका तःगु दु। वाल्मीकि व अध्यात्म रामायण ला न्हयगुलिं काण्ड विषयवस्तु, पात्र, घटना, थाय व भाव गथे खः अथे थ्वया कयाः भचा चीहाकलं च्वया तःगु दु। उजागु रामायण सफुती थःगु छुं खँ अथवा समकालिक देशया परिस्थितिया छुं खँ ब्वये माल धाःसा ग्रन्थया समाप्ति वाक्य धुंकाली च्वया तइ। ने.सं. ८०५ स पद्मसिंहं थः स्वेष्ट देव जगन्नाथ लयतायेके भनं, ने.सं. ८१९ स खोपया दुःखिजुं थःगु कुलछें जुजु भूपतीन्द्र मल्लं न्यात पोल द्योगः दयेकेत दुकयाःलि उकिया पलेसाय मेगु छें ब्यूगुलिं उगु छेँय च्वने मछुनापुया जूगु मानसिक सन्तापं मुक्ति दयेमा धका, ने.सं ८४७ स दाते धाम्हस्यां, ने.सं. ८६८ स द्विजवर विष्णु शङ्करं, ने.सं. ८७२ स यल इखालखुया भाजुदेव व ने.सं. ८८३ या खोपया छम्ह ग्रन्थकारं मानसिक सन्ताप व सन्त्रासं मुक्ति प्राप्ति तातुसें रामायण ग्रन्थत च्वया थकल। थुभनं उबलेया नेवाः च्वमिपिसं काव्य रसास्वादन जुइकेत, आदर्श चरित्र गुण ब्वःलंकेत, दैवी प्राकृतिक प्रकोप अथवा मनुखं याना जुइगु आपत्ति बिपत्तिबले आध्यात्मिक व मानसिक शान्ति दयेमा धका रामायण सफू च्वया थकूगु खने दु। नेवाःमिसातय्के आदर्श गृहिणी अर्थात् कुलया भमचायाके देजायेमाःगु गुण दुथनेया नितिं *धर्मलक्ष्मी संवाद* बाखं **महाभारतं** क्वकयाः अलग सफू व **स्वस्थानी** बाखं सफुती घाना तःगु खने दु। उजाःगु सफूया ल्याः आपालं खने दुगुलि उबले *धर्मलक्ष्मी संवाद* बाखं मिसातय्त स्यनेकनेत छ्यलीगु मूल पाठ्य सफू जुयाच्वंगु सीदु। छेंखापतिं धयाथें उजागु सफू उबले दु जुइ माः। ने.सं. १०३३-१०४३ तकं थुकथं बाखं सफू च्वयेगु ज्या न्ह्यज्याना च्वंगु जुल।

पुनर्जागरण कालय

ने.सं. १०४५ निसे स्व. धर्मादित्य धर्माचार्यं पिकया बिज्याःगु **बुद्ध धम्म** लय पतिइ जातक बाखंत नेपालभाषाय हिला पिकायेगु यानालि ने.सं. १०४७-१०५० दुने उगु पत्रिकाया नां **बुद्ध धर्म व नेपालभाषा** छुनाः पिकया च्वंच्व बले कलकत्ता विश्वविद्यालयया पाठ्यक्रमय नेपालभाषा दुथ्याकेबले मालीगु ब्वने ज्वलं तालाकेभनं *विश्वन्तर राजकुमार* या बाखं निगू अङ्कय पिकया बिज्यात। उगु हे इलय स्वः सिद्धिदास अमात्यं (ने.सं. ९८७-१०५०) संस्कृत पञ्चतन्त्र नीति बाखंया थासाय शिवविलास शीर्षकगु छपु ताहाकःगु सामाजिक मौलिक बाखं च्वया तःगु अप्रकाशित अवस्थाय थ्यं मथ्यं न्येदँतक अथें लिकुना च्वंच्वंगु जुल। ने.सं. १०८७ स न्यायेकूगु सिद्धिदास सच्छिदँ बुदिं समारोहबलेतिनि स्व. चित्तधर हृदयया सत्प्रयासं *सिद्धिदास थःगु मिखाय (आत्मकथा) व शिव विलास* बाखं नितां छगू सफूचाय हना पिकासेंली तिनि ब्वने दत। उगु चरित्र प्रधान बाखं कथं कान्तिपुरया सुमन्त्रसिंह धाःम्ह महाजनया काय शिव विलास मचाबले मभिंगु संगतय लाना स्यन। उथाय वया वाउं भत्तु, मैना, मयतुलचा, कैमिचा भंगःत लहिना इमित सिद्धिदासं च्वया बिउगु सरल नेपालभाषां चिनातःगु कविता मे थें हायकेगु तालीम यायां थःम्हस्यां मचायक वयाके व्यावहारिक नैतिक व आध्यात्मिक ज्ञान

देजायाः वयागु चरित्र भिना वये धुंकूगु जुयाच्वन । उगु बाखंया तातुना छतां छता थ्व हे जुयाच्वन - "मां भासं सयके सीके यातकि जीवनयात माःगु व्यावहारिक, नैतिक व आध्यात्मिक ज्ञान अःपुक याउँक काये फइगु । भ्रंगःचातसें लाना मे हाले फुगु मांभाय नेपालभासं खँल्हायेत मनूतसें (नेवाःतसें) थाकु चाये माःगु मखु ।" उगु बाखनय उबलेया येंया (कान्तिपुरया) असन, मखन व क्षेत्रपाति धाःगु टोल बजारया लु, नेवाःतय रहन सहन, वसः छाय, नेवाः पात्रत, भ्रंगःपंछित व कवि सिद्धिदासयात पात्र रुपय दुथ्याका तःगु न्हू कथंया छ्यलाबला, मौलिक सामाजिक विषय-वस्तु, मनोवैज्ञानिक उपायं चरित्र सुधार जूगु दकले न्हापालाक न्ह्यलूगु दु । मच्तय्‌त मांभासं स्यने कने याना, इमित याकनं देशया शिक्षित व सच्चरित्र नागरिक दयेकेत उबलेया नेपालयात माःगु ल्वःगु वातावरण लुइका बीगु ग्वसाः थ्व बाखनं उबलेहे ग्वया तये धुंकूगु खनेदु । थुभनं, थ्व बाखनं उबले हे नेपालभाषाय न्हूगु यथार्थ लक्षण बांलूगु बाखं धाः न्ह्याकेत न्हूगु लँ ज्याना थके धुंकूगु खँ मानय याये हे माः थे ताया ।

अनंलि, थ्व भाषाय बुलुहुँ न्हूगु बाखंया नसंचा ई बांलूलुं बल । **चित्तधर हृदयं** (ने.सं.१०२६-१११०२) ला ने.सं. १०४८ स *प्रेम* शीर्षकगु गल्प बाखं, जेल दुने *अन्धकार* शीर्षकगु व मेमेगु बाखंत (**खुपु बाखंचा** सफूया), वयकःया केहें **मोति लक्ष्मी उपासिका** (ने.सं. १०२९-१११७) नं ने.सं. १०५६ स *बेपत्ता,* ने.सं. १०५७ स *जाः,* ने.सं. १०५९ *न्हूम्ह भमचा* च्वया तये धुंकूगु दुसा ने. सं. १०६४ स 'लँ' शीर्षकगु बाखं भारतया हिन्दी पत्रिका **धर्मदूतय** प्रकाशित याके धुंकूगु खः । अथे तुं **स्वः सिद्धिचरण श्रेष्ठं** (ने.सं. १०३२-१११२) जेल दुने (ने.स. १०६०-१०६५) *मनूया मन* व *बाखंचा गथे ज्वी माः ?* शीर्षकया सैद्धान्तिक समालोचना च्वखँ हे च्वया दी धुंकूगु दसि दसुं उबले हे नेपालभाषाय न्हूगु बाखंया परिभाषा व लक्षण बांलूगु बाखं च्वयेगु व आलोचनात्मक चर्चा यायेगु कुतः याना दी धुंकूगु खने दु । उबले हे उपिं रचनात प्रकाशित मजूगुलिं व प्रकाशित जूगु बाखं नं यक्वस्यां मस्यूगु व ब्वने मखंगु जकं खः ।

धर्मोदयया जलाय नेपालभाषा न्हूबाखंया पलाः

ने सं. १०६७ कछलां कलकत्तां पिहां वःगु **धर्मोदय** लयपतिं तिनि नेपालभाषा न्हू बाखं विधा ह्वासाक्क ब्वःलंकेत व उबलेया च्वमिपिंत उजागु बाखं रचना सिर्जना यायेत प्रेरक वातावरण न्ह्यलुइका बिल । *धर्मोदयस* स्वथी कथंया बाखंत पिहां वयावं च्वंगु जुल । (क) बौद्ध जातकावदानया बाखं अःपुक याउंक नेपालभाषां हिलाः तःगु (ख) उबलेया सःस्यूपिं, जागरुक, व सिध्दहस्त स्रष्टापि **चित्तधर 'हृदय', सिध्दिचरण, मोतिलक्ष्मी, पूर्णदास श्रेष्ठ, हृदयचन्द्र सिंह प्रधान, केशवलाल कर्माचार्य, माधवलाल कर्माचार्य, धुस्वां सायमि, प्रेमबहादुर कसाः, आशाराम शाक्य, प्रकाशकुमारी प्रधान, पुष्पलता, गम्भीरमान मायकें** आदिपिनि बाखं व (ग) न्हूपिं नःलि च्वमिपिनि बाखं रचनात । पाश्चात्य न्हू बाखं नं नेपालभाषाय हिलाः धमाधम पिहां वयाच्वंगु खने दत । उबलेया मूपिं बाखं च्वमिपिं **स्व. चित्तधर 'हृदय'** महाकवि कथं सुपरिचितम्ह खः । वयकलं *प्रेम अन्धकार* बाखं च्वयातया दीगु दु । वयकया **खुपु बाखंचा** सफु प्रकाशित याना दी धुकूगु खः । **धर्मोदय** लयपौया न्हापांगु अंकय (ने.सं. १०६७) प्रकाशित *'पौ'* बाखंयात नेपालभाषाया दकले न्हापां प्रकशित जूगु न्हू बाखं खः धका थँजिपिं समालोचकपि कृष्णचन्द्र सिंह प्रधान व स्व. खड्गमान मल्लं म्हसीका बिया दीगु खः । वयकःया **खुपु बाखंचा** सफू (ने.सं. १०६७) नं नेपालभाषाया न्हापां प्रकाशित न्हू बाखं पुचः खः । थुपिं हे नेपालभाषा आधुनिक बाखंया न्हापांगु पलाः खः । उबलेतकया वयकःया बाखंत नेवाः समाजया सांस्कृतिक पृष्ठभूमिइ चिना तःगु खने दु । उमिके सुगठित बाखं-चु, आदर्श व नैतिक पात्रतय् चरित्र चित्रणय सजीवता, वर्णन चित्रणय कलाकारिता, बाखंया अपो थें अवयव तत्वतय सन्तुलन जुइक हनेगु सीप, समाजय शोषण याना च्वनीपिनि विरुध्दय शोषित जुयाच्वंपिनि मौन विद्रोह, बाखंया अभिव्यक्तिइ कवितात्मकता बांलू । वयकःया **थायभु** बाखंमुना सफुती (ने.सं. १०७८) दुथ्यागु गुलिं बाखनय ऐतिहासिक महापुरुषपिनि आदर्श गुणगाथा, गुलिं बाखनय स्वस्थ व तःजिगु

मानवीय भावना, गुलिं बाखनय सामाजिक थिति मर्यादाप्रति आस्था निष्ठा खने दु। थुगु बाखंपुचःया बाखंत वयकःया न्हापाया बाखं सिबें स्यल्ला व तःजि जू। नेपालभाषाया न्हू बाखं विधां विषयवस्तु भूमि भरायंधक कत्तायें फयेमा, दुग्यंगु व तःजिगु मानवीय भावना न्ह्यब्वये फयेमा नेवाः जनजीवनया तःताजि पक्ष दुथ्याक बाखं सिर्जना याये फयेमा अलेतिनि नेपालभाषा बाखं बिश्वया बाखं साहित्य ख्यलय थःत ल्वयक न्ह्यब्वः वने फइ धयागु वयकःया तातुना खः। थुकिया दृष्टान्त न्ह्यब्वयेभनं वयकलं **डायरी** बाखं मुनां (ने.सं. १०९०) न्ह्यब्वया दीगु खः। उकी च्वंगु *'वयागु किपा'* व *'छम्ह मिसाया डायरी'* बाखनय विश्वया मेमेगु देशय प्रवासित जीवन हनाच्वंच्वंपिं नेपाली बन्धुप्रति वयकःया सद्भाव पूर्ण प्रेम भाव न्ह्यलु वः। **सयपत्री**या थुगु अंकय दुथ्याःगु वयकःया *बखुं* बाखनं मानवेत्तर प्राणी - शान्तिया प्रतीक जुयाच्वंम्ह भ्कंग बखुंप्रति मंकाःगु आत्मीयता व संरक्षण यायेगु उत्तरदायीत्व बोध याका च्वंगु दु।

स्व. पूर्णदास श्रेष्ठ (ने.सं. १०३१–११०५) नेपाली व हिन्दीया प्रख्यात प्रतिभा दुम्ह बाखं च्वमि खंकाः चित्तधर हृदयं वयकःयात नेपालभाषां नं बाखं च्वयेत अनुरोध याना दिसेंलि वयकलं **धर्मोदयस** *घोयात स्वां छ्याय* व *मांयागु नुगः* थिंजाःगु स्यल्लागु मनोविश्लेषणात्मक बाखं दकले न्हापां प्रकाशित याका दिल (ने.सं. १०६८ व १०६९ स छ्सिकथं)। वयकः थःम्हं च्वयागु बाखंया पात्रतय नुगःसंसारय दुहाँ भ्कायाः आर्थिक विपन्नतां व सामाजिक भेदभावपूर्ण कटु व्यवहारं नं क्वःथले मफइगु इमिगु क्वातुगु मनोबल न्ह्यब्वया दी फु। थुगु मुनाय दुथ्याःगु वयकःया *अमर प्रेम* बाखं थुकिया दसि दसु खः।

स्व. मोतिलक्ष्मी उपासिकां वि.सं. १९९२ स नेपाली भाषां पत्रात्मक शैलिं *रोदन* व *पुनर्विवाह* बाखं **शारदा** पत्रिकाय व *लँ* शीर्षकगु नेपालभाषा बाखं *धर्मदूत* पत्रिकाय् प्रकाशित याकाः थःगु परिचय नासलं लीम्ह बाखं च्वमिकथं न्ह्येब्वया दी धुंकूगु खः। वयकःया **मोतिबाखं पुचः** सफू ने.सं ११९४ स तिंनि लिबाक प्रकाशित) क्वचायेक ब्वने धुनेव थुलि खँ सीकेफु -उबलेया समाजय व नेवाःछेँय छेँय् भौमचातयसं छ्यूँ ज्या याना च्वंक च्वंक नं निगतिगु द्वँ विद्वँय नं चुक्लि याइपिसं न्यंकीगु खँय् पत्याः याना लिथु ह्वंकीगु, छ्येँनं पितुनिगु सहयाना च्वंच्वने माला च्वंगु, मांबौपिसं काय व म्ह्याययात यःमयः कथं व्यवहार याइगु, कायमच्च्त जूसा इमिसं कुसंगतय लाना अबुया कमाइ स्वाहा याःसां इमिगु द्वपं त्वत्वपुया भ्कन माया याइगु, मानये याइगु, ब्वनेगुली जेहेन्दारपिं म्ह्याय मच्तय्त धाःसा ब्वंकल कि समाजं अनेतने खं ल्हाइगु न्हायपं हीक खँ न्यने माली धका ब्वंके मबीगु इत्यादि भुक्तमान याये मालाः च्वंगु दुःख पीर समस्या वयकलं मिस्तय निम्ति सुयाकें दयाया भीख फ्वनेत, सुयातं तं क्यनेत, विद्रोह व असन्तुष्टि क्यनेत न्ह्यब्वया तइगु मखु। मतिकुह्मपिं शिकारीतसें कयेका हःगु बाणँ कयाः जूगु घाःपाः थःगु पपुतिं त्वपुया थःयात छुं मजूथें न्यंक मे हाला च्वनीम्ह भ्कंगलं थें वयकलं नं बौध्द दर्शन व नीतिया खँ सूक्ष्म रुपं दुथनाः थःगु प्रतिक्रिया समाजया न्ह्यःने तया दीगु खः - मिसातय् दुःख पीर समस्या चीकेगु कुतः थजुइमा धका। थ्व वयकःया सौम्य मनोभाव खः। थुगु संकलनय दुथ्याका तयागु *बेपत्ता* बाखनं थ्व खँ छर्लङ्ग जुइ ताया।

स्व. केशवलाल कर्माचार्य (ने.सं. १०४५-११०९) **धर्मोदय** पत्रिकां पिलूम्ह यथार्थवादी, समाज मनोविज्ञानया प्रयोक्ता व ख्याली ह्यःम्ह बाखं च्वमि खः धयागु वयकःया बाखं सफू **जि पिहां वने त्यल** (ने.सं. १०७०) पाखें सी दु। वयकः या *संस्कार* व *महिला संघया आमसभा* बाखं नेपालभाषी बाखं ह्यःमिपिसं आपलं ययेकूगु खने दु।

स्वः हृदयचन्द्र सिंह प्रधानं (ने.सं १०३६–१०७९) नेपालभाषाय निपु हे जक बाखं *दया* (**धर्मोदय**, ने.सं. १०६८) व *कयता पूजा* (***बाखं पुचः***, ने.सं. १०७०) च्वया पिकया थकूगु खनेदु। स्वार्थ प्रेरित दयां शोषण याइ सा गनं नं दां दांछि कमाइ दुहां मवःम्ह याकः मिसाया निम्तिं थः कायया कयता पूजाया कर्म खंकेगु नं आर्थिक भारं पर्वतं ल्हाः वः थें जूगु व कयतापूजा याये धुनकि थः यःम्ह ज्यापु पासानाप चिपनिप ल्वाकःबुक याये मखनिगुलिँ कायम्हस्यां कयतापूजा याये मखु धया च्वंगुली उबले ऐन कानूनं जा-कें चले

जू मजू धयागु नियम दयेका नेपालीत थवं थवय फायेगु कुसंस्कारया विरोध याका तःगु खः । थुपिं निपुं विचारप्रधान बाखं नेपाली नं प्रकाशित खः ।

स्व. प्रेमबहादुर कंसाकार (ने.सं. १०३७–१११११) आत्मपरक निबन्धकार मध्ये अग्रणी तथा **च्वसापासा, आशा सफू कुथि, सितु** निलापौं, **नासः खलः**या संस्थापक, **धर्मोदय**या अन्तरङ्ग सम्पादक, व मेमेगु यक्व संस्थाया संस्थापक जुया दी धुंकूम्ह खः । वयकया **ती** बाखं सफू (ने.सं. १०७५) व **गय्‌थे मस्यु** - चिबाखं मुना सफू (ने.सं. १०८२) स पिहां वल । समाज भिंकेगु सन्देश विचार दुथ्याःगु वयकःया बाखनय् म्हो तलव दुपिं कर्मचारी वर्गया दीनावस्था, हिचःति हायकीपि ज्यामी ज्यापुतय्‌त हेला याइपिं च्वय्‌च्वय धाःपिं तःमि खलःया मिसातय् अभिमानयात क्वःथले फुम्ह ल्यायम्ह ज्यापूया जेहेन प्रतिभाशक्ति, तिरी धर्म हनीपिं मय्‌जुपिं, कला-शिल्प-साधनाय दत्तचित्तपिं कलाकार ब्वमिपिसं नाप लाये फु । वयकलं समाजय हाकयाच्वंगु रुढी, अन्धविश्वास व धारणायात थःगु तर्कयुक्त विचारं असत्य धका क्यनेभनं ल्वःल्वःगु घटना बाखनय संयोजन याना दी । वयकःया *ती* बाखं आपलं चर्चित रचना खः ।

माधवलाल कर्माचार्य (ने.सं. १०४६.-) **धर्मोदय** लय पौ पिहां वसेलि निसें खने दयेक भ्वाःम्ह नेपालभाषाया न्हूबाखं स्रष्टा मध्ये छम्ह खः । थ्वयकःया **थःछ्यें** बाखं ने.स. १०७० स बाखं मुना सफू रुपय ने सं. १०७८ स पिहां वःगु खः । म्हाइपु छ्यायेया निम्ति हे जक बाखं च्वये ब्वनेज्या जुइगु ला मखु नि, मनूतय जीवनय दुनें दुनें मद्दिक न्ह्याना च्वंच्वनीगु सूक्ष्म, यथार्थ नुगलय थी फुगु रहस्यपूर्ण घटना निं अध्ययनीय मननीय भाःपिया दीम्ह थ्वय्‌कलं (ने सं. १०६८–१०७७) दुनेया थःगु देशया थी थी स्थिति परिस्थिति विचार विश्वास अनुभूति प्रतिक्रिया प्रत्यक्षतः अप्रत्यक्षतः प्रतिविम्बित याना दीगु सी दु । विकृतिं चने धुंकूगु संस्कार व ईयात मल्वये धुंकूगु व्यवहार व बूढीरुढीग्रस्त अस्वस्थ विचार सुयाकें गनं नं खन धाःसा थ्वयकलं नागःतुगः याना ध्याचु न्यंका ल्यहें थनेगु ग्वसाः वयकःया बाखंतसें ग्वयाः च्वं । थ्वयकलं च्वयादीगु बाखं मध्ये *थःछ्यें, बिलायतया चःबि, मास्टर साहेव, विलावति मैत्रा सिसेंलि, जगतसुन्दर मल्लं नाप लाः वल* (संस्मरणात्मक बाखं) स्यल्लाः उल्लेखनीय जू । थ्व संकलय दुथ्याःगु *फाला वने माल* बाखनय थुकिया चरित्र नायकया मचाया जातः च्वःम्ह जोशिं मचा नाडि ग्रहय लाःगुलिं अनिष्ट जुइ यः ग्रह शान्ति धुंकाजक बौम्हस्यां मचाया ख्वाः स्वये ज्यू धया तःगुलिं चरित्रनायकयात लानाच्वंगु उकिया ग्यानापुगु प्रतिक्रिया न्ह्यब्वया तःगु दु ।

न्हुच्छे सुन्दर (ने.सं. १०४८–) नं **धर्मोदय** लय पौ पिहां वसेंलि उकिं अनुप्रेरित जुसें बाखं च्वया प्रकाशित याकावं च्वंम्ह बाखं च्वमि खः । थ्वयकलं थःम्हं च्वयादीगु बाखनय थः त्वाःबाःया ज्यापु-ज्यापुनी, भल्या, व्यापारी, भाःतलिसे बाये माला च्वंम्ह याकःमिसा, काय-भौ माया मतिना यायां जानाजूगु स्वमफाःम्ह बूढी माजु, ब्वना तःम्ह ल्यासे म्ह्यायमचा, नेपालया पहाडी वस्तीया खय्‌नि (लडाइंलय वंम्ह भाःत सीगुलिं नुगः मछिंका येंय तुनिख्यलय ब्ययातःगु सालिकया पाली भोपू वइम्ह), नेपाल स्वयेत वःम्ह विदेशी पर्यटक मय्‌जु व मानवेत्तर प्राणी कोखि भ्ंगः ब्वमिपिसं नापलाये फु । वयकलं पात्रतय नुगलय दुने च्वंगु यथार्थ, व सजीव भाव प्वलाः चीचीहाकय्‌क सन्तुलित व सुगठित बाखं च्वयादी फु । छफुति छफुतिं ध्वः किये व कोण ज्याये फु थें वयकलं नं मनूतय नुगलय न्ह्याबलें चासिचासि वया च्वनीगु च्वाच्वा मिना च्वनी यःगु इर्ष्या, लुमंधंगु स्थिति पीरया छफुति छफुति अनुभूति - प्रतिक्रियाया विन्दुयात बाखं ज्याना दीगु दु । वयकःया बाखंतसे नेवाःछेंनिसें नेवारेत्तर नेपाली बन्धुपिनि परिवार अथे हे वन जंगलया मानवेत्तर प्राणी कोखि भ्ंगःया विषय थ्यंक कत्तानाच्वंगु खने दु । *जि* शीर्षकगु बाखनय वन जंगल न्हंकावं च्वंगुलिं छखेर भ्ंग पछित नं न्हने त्यगु व ध्यान यायेगु शान्तगु थाय मदयाच्वंगु स्थिति न्ह्यब्वये हःगु दु । **चित्तधर 'हृदय'** पंछीतय् बाखं च्वया दी धुंकालिया निपुगु उजोगु बाखं थ्व हे खः ।

थ्व संकलनय दुथ्याका तयागु *धम्म बेबि* बाखंया चरित्र नायिका नेपालया प्राकृतिक सौन्दर्य व सांस्कृतिक सम्पदां प्रभावित जुयालि नेपालया चिं स्वरुप थःगु गर्भपद्मय उकिया संस्कार पुसा स्वःथना थःगु देशय लिहाँ वना च्वंगु खँ दु ।

स्व. पूर्ण पथिक (ने.सं. १०४४–१११३) या बाखं मुना सफू निगू **अपराधी** (ने.सं. १०७२) व **छपाः चित्र** (.ने.सं. १०७७) पिहां वये धुंकूगु दु । वयकलं **धर्मोदय, नेपाल** ऋतु पौ, व **म्ही** पत्रिकाय बाखं प्रकाशित याकादिल । वयकलं नं थःगु त्वाः बाःया व थःगु सम्पर्कय् वइपि कलाकार, कालिगर, ज्यापु, भल्या, द्यःला, व्यापारी, ल्यायम्ह-ल्यास्य व वैद्यतय्‌त बाखंया पात्र याना दुथ्याका तःगु खने दु । समाजया तःमिपिं अथवा थजातपिसं क्वत्ययेका, शोषण याकाः थी मत्यःपिं धकाः छख्यलिका तःपिं शोषित दमित उपेक्षित पीडित वर्गप्रति सहानुभूति व करुणाया भाव ब्वमिपिंके थने फु - वयकःया बाखनं । शोषकतय्‌त माःमाःथाय् ध्याचुलिं कयेका इमि नैतिकता थनेगु कुतः न याना दी । वयकःया बाखंया बुढाबुढी व बाज्यः वंपि पात्रत अनुशासित व धर्मभीरु खने दुसा ल्यायम्ह ल्यास्य वैंसया पात्रत २००७ सालया जनक्रान्ति लिपा लूगु न्हूगु विचार व जोशं जापिं परिवर्तन सुधार याये मास्ति वःपिं खने दु । थ्व संकलनय दुथ्याःगु *पुलां दाजु* बाखनय उबलेया निम्ह तिपू ज्यापु ज्यापुनीया सजीव चित्रण दु ।

धुस्वां सायमि (ने सं. १०५०) भारतय उच्चशिक्षा अध्ययन याना च्वँच्वं हे **धर्मोदय** लय पतिइ बरोबर बाखं व चीहाकगु बाखं प्रकाशित याका दी । थ्वयकःया विचारोत्तेजक बाखं व बाखंचातय मुना सफू **न्याफो स्वां** (ने सं. १०७०), **मूस्वां** (ने सं. १०७३) व **ब्वाला** (ने सं. १०७४) पिहां वये धुंकूगु दु । वि सं. २००७ सालय लूगु प्रजातन्त्रं आपालं प्रभावित थ्वयकः । उबलेया स्वतन्त्र व उत्साहप्रद वातावरणय थ्वयकलं नेपाली जनजीवनया सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक समस्या न्ह्यब्वयेया नापं थुपिं समस्या चीकेत आन्दोलित जुया च्वंपि उबलेया ल्यायम्ह ल्यास्यया जोश जाँगरया उत्साहबर्द्धक बाखं च्वया दीगु खने दु । उबलेया थ्वयकःया बाखं व चिवाखनय छयलाः तःगु नेपालभाषा गद्यय संस्कृत व हिन्दी ल्वाक ज्यानाच्वंगु खने दुसा गुगुं बाखनय औपन्यासिकताया लक्षण पुलुपालु खने दु । उबले तक स्वत्तुमतु स्वयावःगु देशया थीथी समस्याया कारण निरुपण यायेगु व उमिगु उपाय मालेगु निम्तिं छिंगु चक्कंगु विधा उपन्यास भाःपाः थ्वयकलं उपन्यास विधाय क्वातुक दुग्यंक तःजिक साधना याना दिल । नेपालभाषा उपन्यास नं तःमि याना दिल । थःगु धुस्वां सायमि नांया नं व्यापक प्रख्याति जुइका दिल । थ्वयकलं देशकाल स्थिति वातावरण व्याक्क कत्तानाः थःगु बाखं सिर्जनाय व उपन्यास कृतिइ न्ह्ययंकाः चित्रण याना दी फु । अथे हे पात्रतय नुगलय दुबिनाः इमि मनोभाव यचुक पिब्वया दी फु । थ्व थ्वयकःया तःजिगु गुण विशेषता सीप खः । थ्वयकःया बाखं व उपन्यासया नेपाल भाषा गद्यय गनं गनं कवितात्मक ध्वनि थ्वयाच्वंगु ताये दु ।

आशाराम शाक्य (ने सं.१०४८) नं **धर्मोदय** लयपौया पाखे बाखं च्वमि कथं न्ह्यलूगु खः । थ्वयकःया **हिलाबुला** बाखं सफू (ने.सं १०७७) पिहां वये धुंकूगु दु । थ्वयकलं थःगु जीवनया यथार्थ अनुभूति व देशय लूगु समयानुकूल न्हूगु विचार भावयात इमान्दारी, स्पष्टवादी, व बाखं ज्यायेगु सीपं न्यने यइपुगु बाखं च्वया दीगु दु । थ्वयकःया बाखं मध्ये *अन्तर्द्वन्द्व, भाइदाइया आत्मकथा* व *पोह्निचा* बाखंत आपलं चर्चित व सफल रचना खः । थुगु संकलनय दुथ्याःगु *तज्ज्यागु चुरि* बाखनय च्वमिं कोठाय ख्वाः चुरिया कुचाकाचात खनेवं थः कलाःया चरित्रय आशङ्का याना जूम्ह चरित्रनायकयात वया कलातं थः केहेपिं वःवले इमित च्या लःल्हानाबले चुरि तज्ज्यागु खँ कनेवं आशङ्का चिला वंगु सामांन्य घटनायात कया नं यइपुगु बाखं ज्यायेगु सीप क्यना दीगु दु ।

वि. सं. २००७ह्ने. सं. १०७० या ह्यूपाःया लिपा

उबलेया उत्साह उमङ्गप्रद स्वतन्त्र वातावरणय **च्वसापासा, नेपालभाषा परिषद्, श्रेष्ठ प्रकाशन, नेपालभाषा विकास मण्डल, विराट नेपालभाषा साहित्य सम्मेलन गुथि** थें जागु साहित्यिक

संस्थात स्थापित जुल। त्रिचन्द्र कलेज व पाटन कलेजय नं प्राध्यापक व विद्यार्थीपिं जाना नेपालभाषा साहित्य पाला संस्थात चायेकाः ज्या न्ह्याकल। उपिं संस्थापाखें **पासा, नेपाल ऋतु पौ, भ्री, थौं कन्हे, सितु, जः, कुलां** इत्यादि साहित्यिक पत्रिकात पिकाल। इलयबेलय ततःजिक साहित्य सम्मेलन थासंथासय न्यायेकल। **श्रेष्ठ सिरपा** बीगु व्यवस्था नं दत। उपिं व्यवस्थापाखें नेपालभाषा बाखं विधायात नं थकाल, तःमि यात। आपालं बाखं च्वमितय ल्याः खाना वः थें बाखंया गुणात्मक स्तर नं छुं हदतक थाहां वंगु खने दत। न्हापाया उपिं संस्थात व साहित्यिक पत्रिकातसे ज्वंगु नेपालभाषा साहित्य समृद्ध यायेगु अनुकरणीय आदर्श लँ लिनाः लिपालिपा नं यक्वं संस्था व पत्रपत्रिका न्ह्यज्यांवयाच्वंगु दु। फलस्वरुप, न्हून्हूपि बाखं च्वमिपिसं न्हून्हूगु, यइपुगु आकर्षक शैली सीप प्रविधि न्ह्यब्वयाः तःताजिया भरायधंगु विषयवस्तु ख्यलय बाखं चक्ख्यंकाः नेपाल अधिराज्य दुनेया थीथी जिल्ला, सहर गांगामय व नेपाल अधिराज्यपिने थीथी मुलुकय प्रवासित जीवन हनाच्वपिं नेवाः नेपाली बन्धुपिनि दुःख-सुखया बाखं कत्तानाः सूक्ष्म .तीक्ष्ण व विहंगम दृष्टिकोण दुपिं बाखंच्वमितसें थःथःगु बाखं रचना सिर्जना न्ह्यच्याके हयाच्वगु दनि, न्ह्याकां च्वनीतिनि।

धर्मोदय व **नेपाल ऋतु पौ** प्रकाशन जुयाच्वंगु इलय सिबें आः गुलिचा मदुवं आपा बाखं च्वमित खने दया वःगु खः। ने सं १०९४ स बाखं मुक्कया बिसकं पत्रिका **मिमलः** पिहांवल। धर्मोदयं थें भ्री, सितु पल्पसा पत्रिकां नेपालभाषा न्हू बाखंया बिशेषाङ्क न पिकाये धुंकूगु दु। **धर्मोदय, नेपाल ऋतु पौ, मिमलः, खेलुइताः, सितु, जः, नेपाल संस्कृति** व मेमेगु दँपौयाके प्रकाशित बाखंतय् दुग्यंगु बिशद्गु, स्तरीय समीक्षात्मक ल्याःचा याना तःगु च्वसुत वरोवर प्रकाशित जुल, जुयावं च्वंगु दु । अभ्क कृष्णचन्द्र सिंह प्रधानं च्वयादीगु **भ्रीगु साहित्यय बाखं** (ने. सं. १०९१) नेपालभाषा बाखं विधाया हे बःचाहागु इतिहासात्मक समीक्षात्मक सफूचा नं प्रकाशित जूगु दु। उजाःगु प्रकाशनं नेपालभाषाया बाखं च्वमिपिंत लँ क्यंगु दु, इमि कमी कमजोरी क्यनाः सल्हा सुभ्काव न न्ह्यब्वःगु दु। उजागु स्वस्थ समालोचनात्मक मूल्याङ्कनं नेपालभाषा बाखं च्वमितय्त हौसला बढे याःगु दु। **धर्मोदय लयपौ** प्रकाशनया लिसेलिसे खने दुपिं गुलिं बाखं च्वमिपिसं लिपातकं थःथःपिनि प्रतिबध्दता क्यना च्वनसा उबलेया **अशोक 'उमङ्ग', विष्णुहरि 'परदेशी'** व **अच्युतबहादुर राजभण्डारी** गुबलें गुबले जक आपुलुखं छपु निपु बाखं पिकया 'तयजु' याःगु खने दु। **नेपाल ऋतु पौ** पत्रिकाय खने दयकः भ्काःम्ह **गोविन्दबहादुर मल्ल गोठाले** (ने. सं. १०४३) नेपालभाषां *जि मचा* व *जि जुजुमान* बाखंत, **स्व. दमनराज तुलाधरं** (ने. सं. १०३६–१११२) *जितेया संसार* व *पुनर्विवाह* व **रामहरि जोशी** (ने. सं १०४८) *जीवन पथ* आदि थें छपु निपुजक बाखं च्वपि नासलं लीपीं मनोविश्लेषणात्मक बाखं स्रष्टात खः। मेमेपि उल्लेखनीय बाखं च्वमिपि **केशवमान शाक्य, अष्टमुनि गुभाजु, अमोघ ताम्राकार, केशवमान ताम्राकार, सुलोचना मानन्धर, प्रकाशमान, मंगलदेवी स्थापित, केदार सितु, मोतिलक्ष्मी शाक्य** आदि खः।

आःथनंलि संक्षिप्त व समष्टि रुपं थ्व वर्तमान समयावधिइ पिहां वयाच्वंगु बाखंया प्रवृति विषय-भूमि, शैलीगुण बिशेषताया खँ छुंछुं दसुनापं चर्चा याये–

क) न्हूपिं बाखं च्वमिपिसं नेपालभाषा बाखंया पात्रत व घटना-थाय नेपाल अधिराज्य दुनेंया स्वनिगः यैं यल व ख्वपया नापनापं तराई व पहाडी वस्ती गां तथा नेपाल अधिराज्य पिनेया देशं देशय न्यना वना प्रवासी जीवन हना च्वंपि नेवाः नेपाली बन्धुपितं नं कत्ताःगु दु। **चित्तधर 'हृदय'** या लिपा **सत्यमोहन जोशी** (ने. सं. १०४०) पोखराय नांचा न्ह्याकाः जीविका हना च्वंपिं थने हःगु दु। **फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य** तापाले पहाड वस्ती व तराई वस्तीया नेपाली बन्धुपिनि सजीव मर्मस्पर्शी बाखं हना दीगु दु। थुगु मुनाय दुथ्यागु *च्वापुया चलः* बाखं थुकिया छता दसु खः। अथें हे **लक्ष्मण राजवंशीं** समुद्र पारीया मुलुकय प्रवासित नेवा व नेपालीतय् रहन सहन, इमि नुगलय देजाया च्वंगु स्वदेश प्रेम, जातीय सभ्यता संस्कृतिप्रति आस्था, थःगु जातीय सभ्यता संस्कृतिइ वयाच्वंगु ह्यूपाः व विकृतिया दथुइ बाम्हय काना

व:बले छुयाये माली धयागु विचारणीय न्ह्यसः थना दीगु दु थें ताया। थुकिइ दुथ्यागु *नातिकुतिम्ह पःमाः साहू* बाखनं उजोगु हे न्ह्यसः खँ न्ह्यब्वगु दु। **रामशेखरं** ख्वपया कुमाःत पश्चिम नेपालया गांगामय ज्यालु वँवं अन चा भाडा दयेका मिया नं थःगु जातीय, कुलायनी प्याखं बाजं क्यना जुइगुया सजीव मार्मिक चित्रण *मतख्या* बाखनय् न्ह्यब्वःगु दुसा थुगु मुनाय दुथ्याःगु *ल्वापुखिचा* बाखनय् ख्वपया स्थानीय किसानतय् जीवन पद्धति व इमि थथःत जूगु शोषणया विरुद्धया सः चरित्रनायिका लतंमायां तयेका तःगु दु। **हरिशङ्करं** थुगु मुनाय दुथ्याःगु *आज्जु ध्वदुइतिनि* बाखनय् यें, विराटनगर व धरान थैंजाःगु सुविधांगु शहर वस्तीइ च्वंपिं नेवाःतसें धनकुटाया गां वस्तीइ च्वंपिं नेवाःतयत गामाः धका क्वथिथुना व्यवहार याइगु पीरं इपिं आत्मरक्षा यायेत स्थानीय नेवांरेत्तरत लिसे वैवाहिक स्वापु तयेरिखे मन क्वसायका च्वंगु स्थिति न्ह्यब्वः। **राजा शाक्यं** *दर्छैंया कान्छा साहु* बाखनय यें देशं नाकं तापाः मजूगु तर याकःलीगु दँछैं गामय च्वंच्वम्ह नेवाः नं थःगु उद्यमशीलता व थःगु जातीय धर्मसंस्कृतिप्रति देजायाच्वगु आस्थां अन नं थःगु कुलायनी धर्म संस्कृति धस्वाकाः थःगु परिवारयात समृद्ध याये फुगुलिं आत्मगौरव तायेकाच्वंगु क्यना तःगु दु। **भूषण श्रेष्ठं** थुकि दुथ्याःगु *अन थ्यंका जूइगु दुःख* बाखनय केन्द्रिय राजधानीया सरकारी कर्मचारीत गांगामय तथ्याङ्क मुंकः वनीबले लँय लँय नापलाइपि स्थानीय मिस्तयके न्यनाः गन्तव्य थासय मवंसे हे लँय बीचयसं फारामय तथ्य जायेका भ्रष्टाचार याइगु मभिंज्याया आगं प्वलाः ध्याचू न्यंका तःगु दु।

ख) नेपालभाषाया बांख च्वमिपिसं बांखया अन्तरङ्ग अभिन्न प्रसङ्ग थें याना घटना स्थलया; बाखंया पात्रतय वसः तिसा छ्ययया; छैं, चुक, कोथा, लँ, लाछि, गल्लीया; पात्रतसें याइगु ज्याया तथा पात्रया दुनुगलय लुया च्वनीगु भाव छताछताया कथंहकं धैर्यपूर्वक न्यने यइपुक सजीव वर्णन यानाच्वंगु खने दु। **तीर्थलाल नःघःभनि, हितकरवीर सिंह कंसकार, लक्ष्मण राजवंशी, गम्भीरमान मायुकें, रामशेखर, मथुरा सायमि, यज्ञरत्न धाख्वा** आदिपिनि बाखनय अथे याना तःगु स्वये दु। थ्व मुनाय दुथ्यागु **तीर्थलाल नःघभनिया** *म्हालं* बाखनय छम्ह नच्चा मिसामचा म्हिता च्वंबले हायके थें घ्वाइँ लाका यम्ह मिजंमचा नाप हे थःगु इहिपा जुइत्यगु वाः तायेवं म्हिते म्हांयुका वंगुया मनोभाव, *खसुं भुंगु थ्व जीवन* बाखनय **हितकरवीर सिंह कंसकारं** थाज्या थाइ थाय लटाइँलय का तुलीम्ह छम्ह आप्ति मिसा मचा मंगलमायाया कारुणिक अन्त्यया बाखं हना तःगु नुगः मछिना पुसे च्वं। उकीया छम्ह मिजं पात्र इन्द्रलालया मंगलमायाप्रति आत्मीय स्नेह सहानुभूति, मंगलमायाया असामयिक निधनं शोक विह्वल जूगु वया नुगः उला तःगु दु। **यज्ञरत्न धाख्वाया** *दु नुगःया सः* बाखनय धार्मिक पर्व तिथिपतिकं गुम्बा विहारय स्वेष्ट भगवान द्योयाके पूजा प्रार्थना याः वइम्ह साहु तीर्थमानयात विहारस वा ज्वःगु पौ ल्ह्वना बीमाल धका ताकेता याइगुलिं ध्यलुं भिक्षु खना दिक्क चाःम्ह लिपा पौ ल्ह्वना बी धुंकूगु खँ कनालिं कृतज्ञता नं द्यछाःगु ताया आनन्दं विभोर जूम्ह साहु तीर्थमानया मनोभाव लिसें अन्तरात्माया सः ताये दु।

ग) बाखनय मानवेत्तर प्राणी बखुं व कोखी भंगः, खिचा थें जाःपि जन्तुत पात्र रूपय दुथ्याकाः इमिप्रति मानवीय आत्मीयता स्नेह, सहानुभूति क्यनाः बाखं च्वइपिं **सिध्दिदास** व **चित्तधर हृदययां** लिपा **पूर्णदास श्रेष्ठ, न्हूच्छेसुन्दर** व **लक्ष्मण राजबंशीया** कुतः नं च्वछाये बहःजू।

घ) नेपालया इतिहासय प्रख्यात महापुरूषपिसं राष्ट्र हितया निम्तिं याःगु ज्याखँ विषयवस्तु यासें न्हूगु ऐतिहासिक बाखं द्रकले न्हापालाक चित्तधर 'हृदय' अनंलि **जनकलाल वैद्य, हितकरवीर सिंह कंसकार, राजा शाक्य** इत्यादि पिसं ऐतिहासिक बाखं च्वया तःगु खनेदु।

ङ) बाखनय दुने प्रसङ्गय स्वापूहंक गनं गनं ध्याचु व ख्याली न्हिलिया खँ आपा म्हो बाखच्वमिपिसं दुथ्याका तइगु ला द हे दु। ध्याचु ख्यालि न्हिलि मू विषयवस्तु याना निपुण प्रतिभाशाली बाखंच्वमिपिं **गोविन्द गोठाले** *जि जुजुमान,* **केशवलाल कर्माचार्य** *महिला संघया आमसभा* व *जि पिहां वने त्यल,* **माधवलाल कर्माचार्य** *थछ्यें* व *बिलायतया चःबि,* **पूर्ण पथिकं** *विजय* व **जनकलाल वैद्यया** *बागःभाजु* व *मन्त्रीभाजुया मोटर खः।*

च) बाखनय घटना, कार्यकलाप, भेषभूषा, थायया माक्व गाक्व वर्णन यायां क्वचाइ थाय थ्यंका रहस्योद्‌घाटन जुइ धुनेवं तुं आकस्मिक ढंगं बाखं क्वचायेकेगुली कला सीप ब्वये फुपिं बाखं च्वमिपि मध्ये **तीर्थलाल नःघःभनि, गम्भीरमान माय्कँ, हितकरवीर सिंह कंसकार, रामशेखर, राजा शाक्य,** व **मथुरा साय्‌मि** खः ।

छ) नेपालभाषायां तिरि बाखं च्वमिपिंसं मिसा जातिया समस्या, थःपिंत याना तःगु पारिवारिक, सामाजिक व आर्थिक शोषण दमन व मुस्या ग्यय्‌कीगु व्यवहार पाखें मुक्ति म्हयाः उजाःगु समस्या पीर चीकेगु ध्येयं सः तया बाखं च्वया दीपि **मोतिलक्ष्मी उपासिकायां** लिपा **प्रकाशकुमारी प्रधान, पुष्पलता श्रेष्ठ, सुवर्णकेशरी, मोतिलक्ष्मी शाक्य, सुलोचना मानन्धर, सुशीला मानन्धर, रेवती राजभण्डारी** उल्लेखनीय जू। थुगु मुनाय दुथ्याःगु प्रकाशकुमारी प्रधानाङ्गया *अंशभाग* बाखनय मिसा जातियात अंशभाग सम्बन्धी ऐननियमय सामयिक सुधार याये माःगु खँय ध्यान आकृष्ट याका तःगु दु। *अनावृष्टि : सिरमांया जीवन* शीर्षक बाखनय सुवर्ण केशरी पुलां पुस्तायापिसं न्हूगु पुस्तायापिंत टेवा बी माः धका कर्तव्य बोध याकूगु दु ।

ज) बाखनय नवोन्मेष व शैलीगत विशेषता न्ह्यब्वया नुगलय च्वास्सचिस्स मिनिगु यइपुगु बाखं च्वयेगुली केशवमान शाक्य, केदार सितु, भूषण श्रेष्ठ, ध्रुव मधिकःमि व राजा शाक्य आदि सफल खने दु ।

उपसंहार

सयपत्रीया थुगु ११ गू ल्याः नेपालभाषाया छुं न्हू बाखंया मूल पाठ व उमि नेपाली अनुवाद पाठ नं नापं तयाः ल्यया तयागु मुनाकथं पिब्वयेगु ज्या जूगु दु । छुं गुगुं वाद सिध्दान्त मत मतान्तर, प्रवृति विशेषताया पं मलीसे थुगु बाखं मुना ल्याः सामान्यकथं क्वय् न्ह्यथनागु तातुना पूवके भनं यानागु धका खँ कनेगु थनथाय प्रासाङ्गिक जुइ ताया

क) नेपालभाषेत्तर बाखं ह्यःमिपिं साहित्यकारपिं, समालोचकपिं व अनुसन्धातापिं तथा सर्वसाधारण ब्वमिपिनि न्ह्यःने राष्ट्रिय भाषा मध्ये छगू भाषा कथं ल्याखय ग्यंगु नेपालभाषाया न्हूबाखं विधाया विषयवस्तु, चरित्र चित्रण, वातावरण, भावभूमि, सन्देश, रचना-सिर्जना सीप, विशेषता, प्रवृति तथा उपिं बाखं बाखनय प्रतिविम्वित नेवाः जनजीवनया रहन सहन पद्धति, दुःख-सुख, वस-छाय, धार्मिक-सामाजिक-सांस्कृतिक थितिविधि, नेवाः तय विचार मनोवृति धारणा नेवारेत्तर नेपाली बन्धुपिनिप्रति नेपालभाषाया बाखं च्वमिपिनि भावना कामनाया परिचय बीगु,

ख) ज्या खँया कारणं अथवा परिस्थितिवश उखे थुखे प्रवाशित जुयाच्वंच्वपिं नेवाःत मध्ये गुलिं गुलिंस्या थःगु मां भाय नेपालभाषा साहित्यलिसे तापाना सम्पर्क मदया च्वंपिं नेवाः बन्धुपिसं नेपालभाषा न्हू बाखँ विधा गुबलेनिसें गुगु रुपय खने दत, थौकन्हे गथें च्वं ? उपिं बाखनं छु गुजागु भाव विचार सन्देश न्यंके धुंकल, न्यंका च्वन, नेपालभाषाया बाखं विधाया उन्नति अवनति छु गथे च्वं धयागु तथ्य ध्वाथुइके बीगु;

ग) गुगुं नं भाषाया बाखं विधां आपालं आपा ब्वमिपिनि नुगः सालाः प्रभावित याये फु । थिथिया सुख-दुःख, आपति-विपत्ति, उत्थान-पतन, सहयोग-सहानुभूतिया अनुभूति थवंथवय कालबिल याना इनाः भावनात्मक समभ्रुदारीपूर्ण स्वापु भाषाभाषीपिनि दथुइ, जाति जातिया दथुइ, बन्धु-बन्धुपिनि दथुइ क्वातुका बीगु बाखं बिधां हे खः । उकिं थुगु बाखं मुनां थ्व तातुना पूवंके ज्याखँय ग्वाहालि बी ताया ।

घ) नेवाः जातिया धर्म-संस्कृति, रहन-सहन, पद्धति, विचार-भाव, मनोवृति, नेवाः जातिया सीप, कला, गुण इत्यादिया विषयस अनुसन्धान अध्ययन याये त्यंपित नं थुगु बाखं मुना ल्याः ज्याय ख्यले बह जुइ ताया ।

ङ) साहित्यं सम्पन्नगु मेमेगु भाषाभाषीया बाखं विधाया नाप थ्व नेपालभाषाया **बाखं विधाया** तुलनात्मक समीक्षात्मक अध्ययन विश्लेषण यासें थुकिया स्थान व महत्त्व दुवालेत नं थ्व बाखं मुना ज्या छयले बह जुल, ग्वाहालि ब्यूगु खने दत धा:सा थ्व बाखं मुना ज्या सार्थक खने दइ ।

थ्व नेपालभाषाया यक्वं बाखं च्वमिपिं ल्यायम्ह **बैंसया** जोशय जाँगरय लाना व सुयां पाखें छुकिया पाखें प्रेरणा दया छभ्रा:निभ्रा छपु निपु बाखं च्वयालि, छगू निगू बाखं सफू पिकयालि थ:थ:या बाखं च्वज्या ता ईतक सुम्क हे दिका च्वनीपिं आपा:, बाखं साधनाय ताई तक प्रतिवध्दपिनि ल्या: सा:प म्हो । अथ्य नं, **राजा शाक्य, हरिशंकर रंञ्जितकार, भूषणप्रसाद श्रेष्ठ, लक्ष्मण राजवंशी, फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य, मथुरा सायमि, हितकरवीर सिंह कंसकार**पिनी प्रतिबध्दतां बाखं ह्य:पि आशावादी ब्वमिपिनि मन तये थाय दु ।

न्हुन्हूगु यइपुगु बाखं थुकी न्ह्यब्वयेगु व उपत्यकांपिनेया प्रतिभाशाली बाखं च्वमिपिनि बाखं थुकी हनेगु जिमिगु ग्वसा: बाध्यतावश लिपालिपाया अंकयात थाती तये माल । नेपालभाषा बाखं विधाया जहाँ थीगु भविष्यप्रति विश्वस्त जुये फयका ब्यूगु दु ।

मांया ख्वा: स्वये न्हि
ने. सं. ११२०

सहायक सन्दर्भ सामग्री धलः

तन्त्राख्यानः - आशासफू कुथि, संग्रहालय काठमाडौं व राष्ट्रिय अभिलेखालय, रामशाह पथय् नँ दु ।

जनकलाल वैद्य - नेपालभाषा प्राचीन काव्यया सिर्जना प्रवृत्ति वि.सं. २०४३, पृ. ४३०

" - राष्ट्रिय अभिलेखालयच्वंगु नेपालभाषा अभिलेख ग्रन्थ त्रिविवि, अनुसन्धान महाशाखाँ पिदंगु । वि.सं. २०४० (थ्वयागु २ गु ब्व पिदने त्यंगु दु)

" - आशासफू कुथिया अभिलेख ग्रन्थया वर्णानात्मक सूची, (च्वसापासा काठमाडौं, वि.सं. २०४८)

दुःखी, भारो - रामायण (राष्ट्रिय अभिलेखालय छविचित्र ल्या बी २९५/१)

जनकलाल वैद्य - "नेपालभाषा बाखं ख्यलय" *सितु*, अंक ३७

" - "नेपालभाषामा रामायण काव्य परम्परा र समाजमा त्यसको प्रभाव", *प्रभातकालीन जनसत्ता*, २०५६ चैत्र ३०, पृ. २

" - "स्वस्थानी - स्वदेशप्रेमको सन्देश वाहक धार्मिक कथा" गोरखापत्र (दैनिक, शनिवारीय, २०५४/१०/११ पृ. ११)

धर्मादित्य धर्माचार्य - *बुद्ध धम्म, बुद्ध धम्म व नेपाल भाषा पत्रिका,* (वि.सं. १०४५-१०५०), वैकुण्ठ प्रसाद लाकौलपाखे हाकन पिदँगुः ने.सं. १०९२

सिद्धिदास थःगु मिखाय व शिव विलास बाखं, कलकत्ता नेपालभाषा साहित्य गोष्ठी कलकत्तां ने.सं. १०८९ सं पिदंगु)

माधवलाल कर्माचार्य व फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य - *चित्तधर स्मृति ग्रन्थ,* नेपालभाषा परिषद् ने.सं. ११०४ ।

ऐंजन - *मोतीलक्ष्मी स्मृति ग्रन्थ,* नेपालभाषा परिषद, ने.सं. ११२० ।

जनकलाल वैद्य - "सिद्धिचरण श्रेष्ठका गद्यकृतिहरू" *मधुपर्क,* अंक १ वर्ष ३०, २०५४ जेष्ठ

ऐ. - "नेपालभाषा साहित्यय धर्मोदय पत्रिकाया देन", *खेलुइताः,* अंक ८ ने.सं. ११०७

कृष्णचन्द्र सिंह प्रधान - भीगु साहित्य बाखं, मय्जु उत्तरासिंह, यें, ने.सं. १०९७ ।

खड्गमान मल्ल - "भूमिका", न्हू बाखं पुचः, नेपालभाषा परिषद, यें, ने.सं. १०८० ।

इन्द्र माली – पुलां कसि : न्हूगु दापू, त्रिवेणी साहित्य प्रतिष्ठान, यें, ने.सं. १११७ ।

नेपालभाषा बाखं सम्बन्धी ब्वने बहगु च्वसु

नेपालभाषा कथा विषयक पठनीय लेखहरू

च्वस	च्वमि लेखक	शीर्षक
झीगु साहित्यय बाखं ने.सं. १०९७	१. **कृष्णचन्द्रसिंह प्रधान**	हाम्रो साहित्यमा कथा वि.सं २०३४
"राजा शाक्यया कुचाकुचागु किपा ह्वना स्वयालि" *कुचाकुचागु किपा,* ने.सं. १११९	२. **डा.कमलप्रकाश मल्ल**	राजा शाक्यको "कुचाकुचागु किपा पढेपछि" कुचाकुचागु किपा वि.सं. २०५६
"भूमिका", बाखं पुच ने.सं. १०७०	३. **रत्नध्वज जोशी**	"भूमिका" बाखं पुचः वि.सं २००७
"न्हू धालय दुबिना" न्हूधाः ने.सं. १०९२	४. **सिध्दिचरण श्रेष्ठ**	"नवीन धारामा डुबुल्किएर" न्हूधा वि.सं. २०२९
(क) "न्हूछेँसुन्दरया बाखं : बासः दँया छखँ, *तिनिख्यः मिसा* ने.सं. १११७ पौ ४९-८० (ख) "आमुख", *शालिग्राम* (बाखं सफूया), ने.सं. ११०८	५. **माधवलाल कर्माचार्य**	(क) न्हुछेसुन्दरको कथाः पचास वर्षका कुरा, तिनिख्यः मिसा वि.सं २०५३ पृ. ४९-८० (ख) "आमुख", *शालिग्राम* (कथासङ्ग्रहको) वि.सं २०४५
"देखाय दुने ब्वलनाच्वंगु बाखं" देखा ने. सं. १११४	६. **सत्यमोहन जोशी**	"देखाभित्र हुर्किरहेको कथा" देखा वि.सं. २०५१
"थःछ्येंनिसेँ बिलायतया चःबि थ्यंक" झी ल्या ११३ व ११४ ने.सं. १०८९ पौ ९-१२ व १३-१९	७. **डा. जनकलाल वैद्य**	"माइतीदेखि बेलायतको चर्पीसम्म" झी अङ्क ११३/११४ वि.सं २०२६ पृ ९-१२ र १३–१९
"भूमिका" न्हूगु बाखं पुचः ने.भा. परिषद्, वि.सं.२०१७	८. **खड्गमान मल्ल**	"भूमिका" नयाँ कथा सङ्ग्रह, ने.भा. परिषद् वि.सं. २०१७
"कहानी साहित्य" मिमलः ने.सं. १०९४	९. **माणिकलाल श्रेष्ठ**	"कहानी साहित्य" मिमलः वि.सं. २०३१
"भूमिका" पलेहः ने.सं.१०२७	१०. **आशाराम शाक्य**	"भूमिका" पलेहः वि.सं. २०२४
"खेलुइताः या बाखं" खेलुइता ल्याः ११, ने.सं.१११०	११. **डा. हिमांशु थापा**	"खेलुइता" का कथा सं. ११ वि.सं २०४६
"न्हू बाखं पुचःया बाखंत" पलेस्वाँ ल्याः १	१२. **प्रेमशान्ति तुलाधर**	"नयाँ कथा सङ्ग्रहका कथाहरू" पलेस्वाँ संख्या १
"नेपालभाषाया दकलय न्हापांगु बाखं व बाखं च्वमि" विश्वभूमि, कछला १४, ने.सं. १११५	१३. **इन्द्र माली**	"नेपालभाषाको सर्वप्रथम कथा र कथाकार" विश्वभूमि, कार्तिक, २०५१

नेपालभाषाया बाखं च्वमिपिनि प्रकाशित बाखं सफूत ।

नेपालभाषाका कथाकारहरू र उनीहरूका प्रकाशित कथासङ्ग्रहहरू ।

क्र.सं.	कथाकार		कथा सङ्ग्रहहरू
१.	चित्तधर 'हृदय'	–	क) खुपु बाखंचा (ने.सं. १०६७/ वि.सं. २००४), ख) थायभु (ने.सं. १०७८/वि.सं. २०१५), ग) डायरी (ने.सं. १०९०/वि.सं. २०२७) ।
२.	केशवलाल कर्माचार्य	–	जि पिहां वने त्यल (ने.सं. १०७०/वि.सं. २००७) ।
३.	सत्यमोहन जोशी	–	निम्ह मचाया मां (ने.सं. १०७०/वि.सं. २००७) ।
४.	धुस्वां सायमि	–	क) न्याफो स्वां (ने.सं. १०७०/वि.सं. २००७), ख) मूस्वां (ने.सं. १०७३/वि.सं. २०१०), ग) ब्वाला (ने.सं. १०७४/वि.सं. २०११) ।
५.	पूर्ण पथिक	–	क) अपराधी (ने.सं. १०७२/वि.सं. २००९), ख) छपाचित्र (ने.सं. १०७७/वि.सं. २०१४) ।
६.	प्रेमबहादुर कंसकार	–	क) ती (ने.सं. १०७५/वि.सं. २०१२), ख) गयथें मस्यु (ने.सं. १०८२/वि.सं. २०१९) ।
७.	पुण्यरत्न बज्राचार्य	–	बाज्याया ग्वाय (ने.सं. १०७५/वि.सं. २०१२) ।
८.	रे.र.न स्यस्य	–	कपं (ने.सं. १०७६/वि.सं. २०१३) ।
९.	आशाराम शाक्य	–	हिलाबुला (ने.सं. १०७७/वि.सं. २०१४) ।
१०.	माधवलाल कर्माचार्य	–	थःछ्यें (ने.सं. १०७८/वि.सं. २०१५) ।
११.	तीर्थलाल नःघःभनि	–	ब्वघासा (ने.सं. १०७८/वि.सं. २०१५) ।
१२.	मथुरा सायमि	–	क) वं नकतिनि प्रेम यात (ने.सं. १०८२/वि.सं. २०१९), ख) जि हेरा (ने.सं. १०८७/वि.सं. २०२४) ।
१३.	प्रकाशकुमारी प्रधान	–	मस्याङ पाः (ने.सं. १०८३/वि.सं. २०२०) ।
१४.	पुष्पलाल श्रेष्ठ	–	किगः (ने.सं. १०८३/वि.सं. २०२०) ।
१५.	रामशेखर	–	क) सोतिपाँय् (ने.सं. १०८४/वि.सं. २०२१), ख) सिमात फः फः स्वः (ने.सं. १०९५/वि.सं. २०३२) ।
१६.	हितकरवीर सिंह कंसकार	–	क) अगिमथः (ने.सं. १०८४/वि.सं. २०२१), ख) मिजला (ने.सं. १०९०/वि.सं. २०२७) ।
१७.	उद्धव मास्के	–	लायलामा (ने.सं. १०८५/वि.सं. २०२२) ।
१८.	भूषणप्रसाद श्रेष्ठ	–	क) बी निभा (ने.सं. १०८८/वि.सं. २०२१), ख) फिसः (ने.सं. १०९३/वि.सं. २०३०), ग) ग्वः फय (ने.सं. १०९४/वि.सं. २०३१), घ) लँपु (ने.सं. १०९५/वि.सं. २०३२), ङ) समानान्तर (ने.सं. १०९८/वि.सं. २०३५), च) कुकुल्यां कू (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८), छ) ग्व गुबलय दुनावइ थें जिगु छें (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८), ज) धकिँ दुने (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१), झ) दासि वःम्ह मनू (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१), ञ) छगू व देशय (ने.सं. ११०९/वि.सं. २०४६) ।
१९.	हरिशङ्कर रञ्जितकार	–	क) कँगाः (ने.सं. १०८९/वि.सं. २०२२), ख) कंचा (ने.सं. १०९१/वि.सं. २०२४), ग) कंमा (ने.सं. १११९/वि.सं. २०५४) ।
२०.	राजा शाक्य	–	क) मतकी (ने.सं. १०९०/वि.सं. २०२७), ख) जि खग्रास मखु मिलाया (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०), ग) न्हसला त्वेयवं (ने.सं. ११०५/वि.सं. २०४२), घ) कुचाकुचागु जीवन (ने.सं. १११९/वि.सं.२०५६) ।
२१.	दुर्लभलाल सिंह	–	क) किकिंपा (ने.सं. १०९१/वि.सं. २०२८), ख) भूल दुने च्वंम्ह मनू (ने.सं. ११००/वि.सं. २०३७), ग) दथु मिखा (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१), घ) वयात छें पितिन (ने.सं. ११०९/वि.सं. २०४६) ।
२२.	पूर्णदास श्रेष्ठ	–	क) न्हूधाः (ने.सं. १०९२/वि.सं. २०२९), ख) भिंस्वपु बाखं (ने.सं. ११०५/वि.सं. २०४२) ।
२३.	बुद्धिराम प्रजापति	–	गंगु स्वां (ने.सं. १०९३/वि.सं. २०३०) ।
२४.	मोहनमान श्रेष्ठ	–	आशांचाः (ने.सं. १०९४/वि.सं. २०३१) ।

२५. सुवर्ण केशरी – गुँच्व मू पुली (ने.सं. १०९४/वि.सं. २०३१)।
२६. यज्ञरत्न धाख्वा: – सारी (ने.सं. १०९५/वि.सं. २०३२)।
२७. प्रकाशमान नानिचा – दुघा: (ने.सं. १०९६/वि.सं. २०३३)।
२८. अमिररत्न ताम्राकार
व निरञ्जनरत्न शाक्य – निकचा (ने.सं. १०९६/वि.सं. २०३३)
२९. श्यामदास कुमा: – क) आक्सय लूगू निभा: (ने.सं. १०९७/वि.सं. २०३४),
ख) निभाया पलाखय (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१)।
३०. केशरमान ताम्राकार – क) मिफुति (ने.सं. १०९७/वि.सं. २०३४),
ख) लागाय जि (ने.सं. ११००/वि.सं. २०३७),
ग) जि विश्वास म्वाय (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०)।
३१. सुन्दरकृष्ण जोशी – सितु मा: (ने.सं. १०९९/वि.सं. २०३६)।
३२. मङ्गलादेवी स्थापित – ह्यूपा:या जलय (ने.सं. ११००/वि.सं. २०३७)।
३३. सुवर्ण शाक्य – गंगु ख्वबि (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८)।
३४. श्याम कायस्थ 'आशा' – ल्ह्वंगु ल्हा: (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८)।
३५. लोचनतारा तुलाधर – पंलासु (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८)।
३६. निरञ्जनरत्न शाक्य – ब्वलासा (ने.सं. ११०१/वि.सं. २०३८)।
३७. शशिकला मानन्धर – नमि (ने.सं. ११०२/वि.सं. २०३९)।
३८. मोतिलक्ष्मी शाक्य – मतजलय (ने.सं. ११०२/वि.सं. २०३९)।
३९. जनकलाल वैद्य – स्वयाच्वंगू मिखा (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०)।
४०. श्याम विम्ब – लिच्व थ्व ईयात (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०)।
४१. प्रकाशमान – प्रकाशमानया बल्चा (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०)।
४२. वैकुण्ठप्रसाद लाकौल – गांया ममता (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०)।
४३. केदार 'सितु' – धकं धयाव (ने.सं. ११०३/वि.सं. २०४०)।
४४. अष्टमुनि गुभाजु – धकिं दुने धकिं पिने (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१)।
४५. माधवराज बेल – न्ह्यानाच्वंगु पला: (ने.सं. ११०४/वि.सं. २०४१)।
४६. चक्रमान शाक्य – सिन्हायस्वां (ने.सं. ११०६/वि.सं. २०४३)।
४७. फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य – क) च्वापुया ज: (ने.सं. ११०७/वि.सं. २०४४),
ख) शालिग्राम (ने.सं. ११०८/वि.सं. २०४५)।
४८. जय वैद्य – थ्वीके मफुगु जीवन (ने.सं. ११०८/वि.सं. २०४५)।
४९. लक्ष्मण राजवंशी – क) नमिं ग्वा:गु सर्ग (ने.सं. ११०८/वि.सं. २०४५),
ख) बुलुमि (ने.सं. ११११/वि.सं. २०४८),
ग) देखा (ने.सं. १११५/वि.सं. २०५२)।
घ) आलंमत (ने.सं. १११९/वि.सं. २०५७)
५०. केशवमान शाक्य (डा.) – भ्यालं पिनेया परिवेश (ने.सं. १११०/वि.सं. २०४७)।
५१. नजरराम महर्जन – क) बाखं दुनेया बाखं (ने.सं. १११०/वि.सं. २०४७),
ख) मि पुसा (ने.सं. ११०५/वि.सं. २०४२)।
५२. सिद्धिचरण श्रेष्ठ – नारी हृदय (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९)।
५३. अमोघ ताम्राकार – लकसं लंपु हिलाबी (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९)।
५४. विमल ताम्राकार – फिस: (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९)।
५५. सुशीला मानन्धर – लेहेंपु (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९)।
५६. विनोद पी. श्रेष्ठ – छ्वालि (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९)।
५७. खड्गी दया वेचैन – भावनाया छगू न्हूगु संसार (ने.सं. १११२/वि.सं. २०४९)।
५८. कमलबहादुर श्रेष्ठ – बाखंया पुच: (ने.सं. १११३/वि.सं. २०५०)।
५९. अरहन स्थापित – सचेतना छ ध्व: भिन्नता रेखा (ने.सं. १११३/वि.सं. २०५०)।
६०. मोतिलक्ष्मी उपासिका – मोति बाखं पुच: (ने.सं. १११४/वि.सं. २०५१)।
६१. एच्.के. कपाली – जि नेवा: (ने.सं. १११४/वि.सं. २०५१)।
६२. 'ज्यापु' श्रीकृष्ण – किपूदेया परिवेशय (ने.सं. १११४/वि.सं. २०५१)।
६३. रेवती राजभण्डारी – ज्यामि (ने.सं. १११५/वि.सं. २०५२)।
६४. न:लि वज्राचार्य – जिगु नुग:या किच: (ने.सं. १११५/वि.सं. २०५२)।
६५. अमलदेवि शाक्य – वि बनावंगु मतिना (ने.सं. १११५/वि.सं. २०५२)।
६६. सुलोचना मानन्धर – भ्यारखाना (ने.सं. १११६/वि.सं. २०५३)।
६७. न्हुछेसुन्दर तुलाधर – तुनिख्यो मिसा (ने.सं. १११७/वि.सं. २०५४)।
६८. ख्वबि सुधीर – न्हूगु वसन्त (ने.सं. १११७/वि.सं. २०५४)।

कथाकार (पुरुष)–५५, (महिला)– १३

प्रकाशित कथासङ्ग्रह पुस्तक जम्मा १०३ शीर्षक १०२।